

Nr 177.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående kapitalökning för spannmålslagerhusfonden m. m.; given Stockholms slott den 24 februari 1933.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, NOTHIN, SCHLYTER, WIGFORSS, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anför:

Statens spannmålsnämnd har i skrivelse den 13 december 1932 gjort framställning om vidtagande av vissa åtgärder i syfte att bereda ytterligare lagringsmöjligheter för spannmål med mera.

Innan jag ingår på denna skrivelse, torde jag få erinra om följande av statsmakterna vidtagna åtgärder för lagring och belåning av spannmål. Enligt beslut av 1917, 1918 och 1920 års riksdagar hava anlagts nio spannmålslagerhus, belägna i Tomelilla, Klagstorp, Eslöv, Åstorp, Vara.

Linköping, Eskilstuna, Hallsberg och Roma. Lagerhuset i Roma har 1925 försålts till Gotländska lantmännens centralförening m. b. p. a. Lagerhusen i Vara och Eskilstuna hava under de senare åren varit uthyrda. Förslag har avlåtits till årets riksdag om försäljning av lagerhuset i Vara. Driften av de sex återstående lagerhusen omhänderhaves av statens lagerhus- och fryshusstyrelse. Vid 1924 års riksdag (prop. nr 57; skr. nr 226) beslöts inrättande av spannmålslagerhusfonden för utlämnande av lån till anläggande av spannmålslagerhus eller anskaffande av s. k. spannmålstorkar. Såsom kapital för denna fond anvisade riksdagen för budgetåret 1924/1925 ett reservationsanslag av 500,000 kronor. Denna fond blev emellertid endast obetydligt utnyttjad, i det att därifrån utlämnats allenast ett lån å 57,000 kronor. Fondens återstående kapital togs under budgetåret 1929/1930 i anspråk för allmänna budgetändamål. Vid 1930 års riksdag (prop. nr 108; skr. nr 376) inrättades en ny fond för huvudsakligen samma ändamål, likaledes benämnd spannmålslagerhusfonden, till vilken jämväl förberörda ur 1924 års fond utlämnade lån skulle överföras. Från den nya fonden, som förvaltas av statskontoret, skulle utlämnas lån för uppförande av spannmålslagerhus eller magasin till för torkning avsedd spannmål ävensom för anskaffande av maskinella anordningar för torkning av spannmål. 1930 års riksdag (prop. nr 108; skr. nr 376) beslöt tillika inrättande av spannmålskreditfonden, som förvaltas av riksbanken och varifrån lån utlämnas till ekonomiska föreningar för bedrivande av uppköp av spannmål. Såsom kapital för ifrågavarande fonder anvisade 1930 års riksdag för budgetåret 1930/1931, bland utgifter för kapitalökning, för spannmålslagerhusfonden ett reservationsanslag av 850,000 kronor och för spannmålskreditfonden ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor. 1932 års riksdag (IX H. T. Ufk bil. 5 p. 12—13; skr. nr 380 p. 7) godkände sedermera vissa av Kungl. Maj:ts föreslagna ändringar i grunderna för lån från nämnda fonder samt anvisade tillika såsom kapitalökning för budgetåret 1932/1933 för spannmålslagerhusfonden ett reservationsanslag av 500,000 kronor och för spannmålskreditfonden ett reservationsanslag av likaledes 500,000 kronor. Beträffande spannmålslagerhusfonden inneburo de ändrade grunderna, bland annat, en viss utvidgning av låneverksamheten. Lån från spannmålslagerhusfonden skulle nämligen få utlämnas — utom till uppförande av lagerhus eller magasin för torkning av spannmål och anskaffande av spannmålstorkar — även till inrättande, inköp eller ombyggnad av lagerhus eller magasin för torkning av spannmål ävensom för anskaffande av rensningsmaskiner.

Spannmålsnämnden har nu föreslagit viss ändring i bestämmelserna för lån från spannmålslagerhusfonden och utlämnande av visst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet för uppförande av spannmålslagerhus. Nämnden har vidare hemställt om skyndsamt utredning rörande uppförande genom statens försorg av erforderliga spannmålslagerhus. Slutligen har nämnden föreslagit vissa ändringar i bestämmelserna för lån

från spannmålskreditfonden samt ifrågasatt, om ej denna fond borde förstärkas.

Över spannmålsnämndens skrivelse hava utlåtanden avgivits den 19 januari 1933 av fullmäktige i riksgäldskontoret, den 24 januari 1933 av fullmäktige i riksbanken, statskontoret och lantbruksstyrelsen samt den 25 januari 1933 av statens lagerhus- och fryshusstyrelse.

Spannmålsnämnden har därefter den 3 februari 1933 inkommit med en ny skrift i ämnet.

Jag torde nu få redogöra för ärendet under följande avdelningar:

1. Frågan om behovet av ökade lagringsutrymmen för spannmål m. m.
2. Spannmålslagerhusfonden.
3. Frågan om uppförande genom statens försorg av nya spannmåls-lagerhus.
4. Spannmålskreditfonden.

1. Frågan om behovet av ökade lagringsutrymmen för spannmål m. m.

Spannmålsnämnden har i sin skrivelse den 13 december 1932 beträffande frågan om behovet av ökade lagringsutrymmen anfört huvudsakligen följande.

Spannmålsodlingens utveckling framemot självförsörjning och den vidgade erfarenheten om den svenska brödspannmålens lämplighet för beredande av ett mjöl med god bakningsduglighet hade kommit att medföra ett undan för undan ökat behov av lagringsutrymmen. Den successiva förbrukning, som med nödvändighet vore förknippad med strävandet att i största möjliga utsträckning använda vår egen brödsäd till förmalning, måste medföra ett avsevärt större behov av lämpliga lagerlokaler än det, som gjorde sig gällande under den tid, då en stor del av den svenska brödsäden ganska tidigt under konsumtionsåret exporterades.

Någon mera nämnvärd ökning av den totala för brödsädsodling använda arealen i Sverige hade icke ägt rum sedan tiden närmast före världskriget. År 1913 hade den för vete- och rågodling använda arealen beräknats till omkring 488,000 hektar. Motsvarande areal hade för åren 1930, 1931 och 1932 beräknats till respektive omkring 503,000 hektar, 483,000 hektar och 511,000 hektar, eller för nämnda tre år till genomsnittligt omkring 499,000 hektar. Däremot hade under avsedda tid den för veteodling använda arealen avsevärt ökats på bekostnad av den för rågodling använda. År 1913 beräknades den med vete odlade arealen hava utgjort omkring 117,000 hektar och den med råg odlade arealen hava utgjort omkring 371,000 hektar. För åren 1930—1932 hade den för veteodling använda arealen beräknats till genomsnittligt 280,000 hektar och den för rågodling använda arealen till genomsnittligt omkring 219,000 hektar. Då vetet som regel lämnade större skördeutbyte än rågen, hade denna arealförskjutning medfört, att landet fått en större total brödsädskörd än tidigare, vilket i sin tur lett till ökat behov av lagringsutrymmen.

Med utgående från den officiella jordbruksstatistikens uppgifter å de under åren 1926—1930 genomsnittligt erhållna hektarskördarna av höst- och vårvete samt höst- och vårråg kunde man på grundvalen av de för åren 1930—1932 genomsnittligt beräknade arealsiffrorna uppskatta den ungefärliga storleken av en normalskörd av vete och råg under nuvarande förhållanden till omkring 590,000 ton vete och 360,000 ton råg. Skulle 1932 års arealfördelning bliva bestående, torde man få räkna med en ännu något större normalskörd.

Saluöverskottet av vete under konsumtionsåret 1930—1931 hade enligt brödsädsinventeringen den 1 februari 1931 utgjort omkring 330,000 ton. Veteskörden år 1930 uppgick till omkring 566,000 ton. En normalskörd av vete borde därför giva ett saluöverskott av minst 350,000 ton. Saluöverskottet av råg syntes nämnden vid en normal skörd kunna beräknas till omkring 130,000 ton. Sammanlagt skulle sålunda saluöverskottet av vete och råg vid en normalskörd kunna uppskattas till omkring 480,000 ton.

Nämnden hade sökt utröna storleken av de lagringsutrymmen, som för närvarande stode till buds. De inkomna uppgifterna medgäve emellertid endast en mycket osäker överblick. Av de uppgivna utrymmena torde en del vara av den beskaffenhet, att en rationell skötsel av spannmålen icke vore möjlig. Med dessa reservationer gäve utredningen vid handen, att man, med hänsyn tagen till kvarnarnas behov av utrymme även för utländsk spannmål, torde kunna uppskatta det totala utrymme, som kunde disponeras för lagring av inhemsk bröds­spannmål, till omkring 250,000 ton. Härav förfogade, angivet i ungefärliga siffror, jordbrukarnas sammanslutningar över lagringsutrymmen till inemot 70,000 ton, spannmålshandlarna över lagringsutrymmen till likaledes inemot 70,000 ton, kvarnarna över lagringsutrymmen till något mer än 90,000 ton samt staten över cirka 20,000 ton. Med alla disponibla lagringsutrymmen tagna i anspråk kunde sålunda icke lagras mer än omkring hälften av saluöverskottet. Återstoden måste stanna hos jordbrukarna. Det vore dessutom att märka, att man endast teoretiskt kunde räkna med angivna totala lagerutrymme, då en lagerhållare icke kunde genom att fullbelägga sina utrymmen avhända sig all rörelsefrihet. Spannmålshandlarnas och jordbrukaresammanslutningarnas lagerutrymmen kunde dessutom endast i viss utsträckning, högst till två tredjedelar, användas under den varmare årstiden eller överhuvudtaget för spannmål, som hade hög vattenhalt.

Spannmålnämnden har i denna del sammanfattningsvis anført följande. Sedan hälften av ett konsumtionsår gått till ända och man alltså började komma fram emot april månad, borde jordbrukarna i stort sett hava funnit avsättning för sin bröds­spannmål, enär de icke kunde senare under våren och sommaren tillfredsställande sköta densamma. Även om samtliga förut angivna lagringsmöjligheter toges i anspråk, skulle vid en normalskörd ännu i början av april minst omkring 50,000 ton spannmål behöva lagras hos jordbrukarna. Denna siffra torde därför ungefärligen motsvara det behov av ytterligare lagringsutrymmen, som även enligt en mycket försiktig beräkning kunde anses nödvändiga. Det vore sålunda uppenbart, att avsättningssvårigheterna å den inhemska spannmålsmarknaden icke kunde avhjälpas, med mindre nya lagerlokaler i rätt väsentlig utsträckning anskaffades, samt att åtgärder härför snarast borde vid-

tagas. — Med utgående från en uppdelning av landet i vissa distrikt så avpassade, att kring den mest betydande kvarnindustrien grupperats de naturliga tillförselområdena för spannmål, har spannmålsnämnden såsom områden, vilka i första hand syntes vara i behov av utökade lagringsutrymmen, angivit Östergötland och Skåne. Sådant behov har vidare syntes nämnden föreligga inom Kalmarområdet, omfattande Kalmar, Kronobergs och Blekinge län, samt inom Göteborgsområdet, omfattande Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län.

Lantbruksstyrelsen har emot spannmålsnämndens beräkningar anmärkt följande.

Spannmålsnämnden hade, såvitt lantbruksstyrelsen kunde finna, vid beräkningarna av tillgängligt lagringsutrymme i huvudsak tagit hänsyn till kvalificerat sådant utrymme, nämligen kvarnarnas lagringsrum, statens lagerhus och vissa lantmannaaorganisationers lagringsanordningar. Någon mera ingående undersökning av den enskilda spannmålshandels lagringsmöjligheter och tillgången på mera extraordinära sådana syntes knappast hava skett. Lantbruksstyrelsen syftade härvid på sådana lagringsmöjligheter, som för närvarande icke i drift varande industrianläggningar, såsom sockerfabriker och dylikt, kunde erbjuda. Dylika lagringsmöjligheter torde väl icke i regel böra tagas i anspråk för nu ifrågavarande ändamål men syntes däremot vid särskilt stora skördar böra utnyttjas. Framför allt då rika skördar, såsom under innevarande säsong varit fallet, vore av så hög kvalitet, att en förvaring under mindre gynnsamma förhållanden knappast torde kunna medföra någon större risk, syntes dessa lagringsmöjligheter böra tagas i betraktande. Skördestatistikens siffror syntes icke lämna något bestämt besked angående behovet av ökad tillgång på lagringsutrymme. Lantbruksstyrelsen ville erinra om att den sammanlagda brödsädsskörden, som år 1930 hade uppgått till omkring 1,000,000 ton, år 1931 nedgått till omkring 747,000 ton, vilket vore en av de lägsta skördesiffror statistiken redovisat under de sista 20 åren. Det syntes jämväl böra omnämnas, att 1930 års rika skörd icke uppgått till den storlek, som statistiken redovisat för exempelvis åren 1921 och 1925.

Den av spannmålsnämnden förebragta utredningen har icke övertygat lantbruksstyrelsen om att så trängande behov av ökat lagringsutrymme föreligger för normala skördeår, som nämnden synes vilja göra gällande.

Spannmålsnämnden har i sin senare skrivelse till bemötande av lantbruksstyrelsens anmärkningar anfört:

De uppgifter över befintliga lagringsutrymmen, som nämnden lämnat, grundade sig på en av nämnden hösten 1930 föranställd undersökning, som omfattat icke allenast kvarnarna utan även spannmålshandlarna i riket. De av spannmålshandlarna därvid uppgivna utrymmena vore emellertid till stor del av den karaktär, att de icke tilläte lagring av annat än säckad spannmål. Lagring av spannmål i industrianläggningar såsom sockerfabriker med mera vore, enligt vad nämnden av sakkunniga personer inhämtat, mycket äventyrlig, även om spannmålets kvalitet vore aldrig så god. Det vore en sedan gammalt utbredd mening, att spannmål av god kvalitet riskfritt kunde lagras utan omsorgsfull skötsel. Erfarenheten från såväl kvarnehefer som andra med spannmålslagring väl förtrogna

personer gåve emellertid vid handen, att man under våren och sommaren finge vara ytterligt försiktig även med kvalitativt utmärkt spannmål för att den icke skulle taga skada. Ur denna synpunkt vore sålunda vad lantbruksstyrelsen kallade icke kvalificerade utrymmen, vilka för övrigt efter vad nämnden inhämtat vore förhållandevis obetydliga, alltid riskfulla. Härtill komme andra omständigheter, som måste tillmätas den allra största betydelse. Då spannmål skulle lagras i sådana lokaler, som icke vore speciellt utrustade för spannmålslagring, bleve lagringskostnaderna abnormt stora. Avsedda icke kvalificerade utrymmen vore också som regel synnerligen olämpligt belägna, vadan kostnaderna för frakt till och från bleve mycket avsevärda.

I detta sammanhang torde jag få anmäla, att *statens spannmålsnämnd* i skrivelse den 17 december 1932 framhållit svårigheterna för svenska spannmålsföreningen u. p. a. att uppbringa lagerlokaler för den brödspannmål av 1932 års skörd, som föreningen enligt avtal med staten har att under nästa sommar inlösa, samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte förklara hinder ej möta för spannmålsföreningen att inköpa och exportera högst 30,000 ton vete.

Nämnden har erinrat, att 1932 års vete- och rågskörd vore rekordartad stor och till större delen kvarnduglig, varför den icke kunde förbrukas under innevarande konsumtionsår. Tillgången på lagerlokaler inom landet vore så knapp, att man måste räkna med att samtliga för föreningen tillgängliga lagerutrymmen vore upptagna av gammal skörd, då den nya skörden hösten 1933 började marknadsföras. Då detta skulle komma att öva menligt inflytande på avsättningen och prisbildningen å den nya skörden, hade nämnden ansett, att man borde frigöra sig från ett alltför betungande veteöverskott genom export.

Med anledning av spannmålsnämndens sist omnämnda framställning har *E. Stokkebye, Göteborg*, i skrivelse den 21 december 1932 ifrågasatt, att det vete, som nämnden ansett böra exporteras, i stället såldes till svenska lantbrukare till foder, varvid vetet, för att omöjliggöra ett obehörigt användande av fodervete till förmalning, skulle färgas med eosin.

I ärendet hava, efter remiss, utlåtanden avgivits den 24 och 29 december 1932 av lantbruksstyrelsen, den 23 februari 1933 av kommerskollegium och den 22 februari 1933 av svenska spannmålsföreningen u. p. a.

Lantbruksstyrelsen har vitsordat, att 1932 års brödsädsskörd vore rekordartad samt att ringa utsikter funnes för dess fulla tillgodogörande inom landet som brödföda. Åtgärder borde övervägas till undvikande av en allt större anhopning av brödsäd. Då spannmålsnämnden ej förebragt utredning om de ekonomiska och statsfinansiella konsekvenserna av den ifrågasatta exporten, måste lantbruksstyrelsen inskränka sig till att ifrågasätta, om ej en eventuellt ofrånkomlig avlastning av veteöverskottet kunde åstadkommas på annan väg, nämligen genom överskottets utnyttjande till kreatursfoder, sedan det på lämpligt sätt denaturerats. Det förefölle ej uteslutet, att vid en sådan användning av vetet det allmännas förlust icke skulle behöva bliva mera kännbar än vid export, varjämte importen av fodermedel skulle kunna i motsvarande grad nedbringas. Lantbruksstyrelsen hade i frågans dåvarande läge icke kunnat göra annat

uttalande, än att styrelsen funne en avlastning i en eller annan form av en del av brödsäden önskelig.

Kommerskollegium har ur allmänna handelspolitiska synpunkter bestämt avrätt från nämndens förslag om export. En dylik under statlig medverkan tillkommen export, där priset måste sättas lågt, torde från de länders sida, vilkas marknader utsattes för en sådan försäljning, uppfattas såsom en statlig dumping. Då tidigare den svenska marknaden varit utsatt för liknande försäljningar från utlandet, hade detta hos oss från därav berörda näringsidkare utlöst energiska yrkanden om skyddsåtgärder, och det vore att befara, att liknande krav skulle framkomma också på de utländska marknader, där spannmålsföreningen skulle söka vinna avsättning för den nu till export avsedda spannmålen. Dylika yrkanden kunde få synnerligen oförmånliga verkningar på vår export i allmänhet. — Det vore helt naturligt nödvändigt att i god tid överväga vilka åtgärder, som kunde komma att behöva vidtagas för att inom landet tillgodogöra det betydande spannmålsöverskott, som kunde beräknas föreligga vid ingången av nästa konsumtionsår. I första hand torde uppmärksamheten böra riktas på vinnande av ökade lagringsmöjligheter. Vidare borde övervägas, om ej överskottet kunde, exempelvis efter eosinbehandling, säljas på den inhemska marknaden för foderändamål.

Svenska spannmålsföreningen u. p. a. har anfört, att enligt av föreningens styrelse införskaffade uppgifter föreningen hade utsikt att vid export uppnå ett pris, eif utländsk hamn, av högst 9 kronor för 100 kilogram, och torde med exporten förenade frakt- och andra kostnader uppgå till minst 1 krona för 100 kilogram. Efter undersökning hade föreningen vidare funnit, att eosinbehandling icke utgjorde säkerhet för att spannmål ej efter kraftig rengöring genom skalning och borstning kunde användas för förmalning av mjöl till människoföda. Då de inhemska priserna å spannmål numera stigit så mycket, att någon ekonomisk fördel för närvarande icke vore att vinna genom export eller utfodring — snarast skulle rent av en ökad förlust inträffa — har föreningen för närvarande avstyrkt såväl spannmålsnämndens som Stokkebyes förslag. Föreningen har emellertid, enär förhållandena under året kunde bliva sådana, att export eller utfodring av brödspannmål bleve önskvärd, framhållit lämpligheten av att Kungl. Maj:t ägde befogenhet att lämna tillstånd till dylika åtgärder.

Jag torde här jämväl få meddela vissa i dagarna erhållna preliminära uppgifter från brödsädsinventeringen den 2 januari 1933, jämförda med motsvarande uppgifter från tidigare inventeringar. Arealen av brödsäid, i hektar, har för Svealand och Götaland uträknats sålunda:

	1932	1933	Ökning
Höstvete	220,100	230,500	10,400
Vårvete	64,200	74,500	10,300
Summa vete	284,300	305,000	20,700
Höstråg	202,900	215,900	13,000
Vårråg	5,000	5,500	500
Summa råg	207,900	221,400	13,500
<i>Summa brödsäd</i>	<i>492,200</i>	<i>526,400</i>	<i>34,200</i>

Att märka är, att icke blott vetearealen utan även rågarealen nu ökats. De vid inventeringarna deklarerade förråden, i ton, vid januari månads ingång voro följande:

	V e t e		R å g	
	1932	1933	1932	1933
Jordbrukarnas saluöverskott	96,800	222,800	27,700	94,600
Kvarnar	49,400	55,800	22,600	27,600
Spannmålshandlare	24,100	72,800	7,400	32,900
Tillhopa	170,300	351,400	57,700	155,100

Härav framgår, att årets saluöverskott både av vete och råg är väsentligt större än fjolårets. Till belysning av möjligheterna att under innevarande konsumtionsår förbruka förråden har jag från spannmålsnämnden erhållit följande uppgifter.

Under tiden 1 januari—30 augusti 1932 förmaldes vid de till nämnden rapporterade kvarnarna 270,000 ton vete och 91,000 ton råg. Om förmalningen innevarande år skulle bli lika stor, vilket med stor sannolikhet icke komme att bli fallet, skulle under tiden intill 1 september 1933 av dessa kvarnar förbrukas 230,000 ton svenskt vete och 88,000 ton svensk råg. Tillgängliga funnes den 2 januari 1933 nyss angivna 351,400 ton vete och 155,100 ton råg. Borträknades härifrån för utsäde, förmalning vid andra kvarnar än de till nämnden rapporterade samt spannmål av icke godtagbar kvalitet, sammanlagt 25,000 ton vete och 30,000 ton råg, skulle den 1 september 1933 återstå minst 96,400 ton vete och 37,100 ton råg. Då emellertid förmalningen i år säkerligen icke bleve så stor som i fjol, torde lagren den 1 september 1933 sannolikt icke komma att understiga 100,000 ton vete och 40,000 ton råg eller tillhopa 140,000 ton. Den 1 juni 1933 kunde beräknas återstå av 1932 års skörd omkring 250,000 ton vete och råg tillsammans, varav kvarnarna maximalt torde komma att hava 100,000 ton.

Till jämförelse med den nyss anförda siffran för de antagliga lagren av äldre skörd av vete och råg den 1 september 1933 eller sammanlagt 140,000 ton må meddelas, att enligt spannmålsnämnden hade lagren av svensk brödsäd hos kvarnarna den 1 september varit 36,000 ton år 1930, 58,000 ton år 1931 och 34,000 ton år 1932.

Departements-
chefen.

Det av spannmålsnämnden framförda spørsmålet om ökade lagringsutrymmen för inhemsk spannmål torde vara av ganska stor betydelse. Såväl

för spannmålens avsättning som för erhållande av god skötsel av varan torde inom spannmålsdistrikten lämpligt belägna lagerhus hava en viktig uppgift att fylla. Detta har också, såsom inledningsvis omnämnts, beaktats av statsmakterna genom byggandet av ett antal spannmålslagerhus och utlämnandet av lån till lantmannaföreningar för att sätta dem i tillfälle att uppföra sådana lagerhus. Vad staten sålunda vidtagit har emellertid av lantmännen tidigare utnyttjats blott i jämförelsevis ringa omfattning. Statens lagerhus hava sålunda ända tills de allra senaste åren fått mottaga endast en mindre del av den spannmål, de kunna rymma, och av spannmålslagerhusfondernas kapital å tillhopa 1,850,000 kronor hava tagits i anspråk icke fullt 800,000 kronor. Under den senaste tiden har dock, säkerligen som en följd av den statliga spannmålsregleringens verkningar i förening med vidgad insikt hos lantmännen om föreningsrörelsens betydelse för främjandet av spannmålsavsättningen, ett väsentligt ökat intresse framträtt beträffande spannmålens lagring i centrala lagerhus. Numera torde statens spannmålslagerhus fullt utnyttjas, och på flera håll äro spannmålsodlarna i färd med att vidtaga åtgärder för uppförande av egna lagerhus.

Strävandena i sistnämnda riktning synas mig vara förtjänta av att ytterligare stödjas från statsmakternas sida. Av spannmålsnämnden har beräknats, att behov förefinnes av nya lagerutrymmen för ungefär 50,000 ton inhemsk spannmål. Även om, såsom lantbruksstyrelsen anført, tvekan kan råda, huruvida ytterligare lagerlokaler i dylik omfattning komma under normala år att helt utnyttjas, synes mig dock lagringsfrågan vara för spannmålsmarknadens ordnande av den vikt och behovet av nya lagerhus i vissa distrikt så vitsordat, att jag vill förordna åtgärder för möjliggörande i utsträckt omfattning av lagring av spannmål. Därvid synes mig dock försiktigheten bjuda, att man framgår på en väg, som lämnar garantier för att lantmännen själva funnit behovet av nya lagerhus uppenbart och visat sig beredda att medverka till och bära sin del av ansvaret för anordningens genomförande. I anslutning härtill kommer jag i det följande att föreslå vissa åtgärder beträffande spannmålslagerhusfonden.

Vad angår spannmålsnämndens förslag om medgivande för svenska spannmålsföreningen u. p. a. att exportera viss myckenhet vete, må först erinras, att föreningen enligt det av riksdagen godkända avtalet med staten, som ytterst står det ekonomiska ansvaret för föreningens spannmålsinköp, icke är berättigad sälja av föreningen inköpt spannmål till lägre pris än det inhemska marknadspriset. Ett sådant medgivande, som av nämnden nu ifrågasatts, torde icke kunna lämnas utan riksdagens samtycke. Emellertid anser jag lika med flertalet av dem, som yttrat sig över nämndens förslag, det icke vara lämpligt, att dylik export nu företages. Såsom framgår av föreningens uppgifter lärer sådan export ej kunna inbringa mer än cirka 8 kronor, medan inköpspriset å svenskt vete

för närvarande är ungefär 18 kronor, allt per 100 kilogram. Även ur andra synpunkter än de statsfinansiella, bland annat handelspolitiska, finner jag den ifrågasatta exporten mindre tilltalande. I allt fall är jag icke beredd att tillstyrka åtgärder för möjliggörande av en export redan nu, men torde jag senare, i samband med anmälan av frågan om fortsatt prisreglering å vete och råg, få återkomma till spörsmålet om avsättningen av den av spannmålsföreningen inlösta brödspannmålen. Jag har här velat redogöra för ärendet, enär detta torde hava betydelse för bedömande av föreliggande fråga om beredande av ökade lagringsutrymmen för svensk spannmål.

2. Spannmålslagerhusfonden.

Gällande allmänna villkor och bestämmelser för lån från spannmåls-lagerhusfonden äro meddelade i kungörelse den 12 september 1930 (nr 342) med däri genom kungörelse den 14 juli 1932 (nr 364) gjorda ändringar samt innebära i huvudsak följande.

Enligt 1 § 1 mom. kungörelsen må för uppförande, inrättande eller inköp av uppsamlings- eller centrallagerhus för spannmål eller magasin för torkning av spannmål ävensom för ombyggnad av dylikt lagerhus eller magasin lån kunna beviljas ekonomisk förening utan personlig ansvarighet, som antagit stadgar av visst föreskrivet innehåll. Stadgarna skola innehålla, bland annat, att endast jordbrukare må vinna medlemskap i föreningen, att medlemskap står öppet för envar jordbrukare inom det lokala området för föreningens verksamhet, vilken fullgör de skyldigheter, som enligt stadgarna eller beslut å föreningsstämma åligga medlem, samt att uppsägning av medlemskap ej må äga rum förrän efter fem år från inträde. Är enligt föreningens stadgar dess styrelse berättigad att för särskilt fall medgiva undantag från i stadgarna upptagen bestämmelse angående uppsägning av medlemskap av nyss nämnt innehåll, skall emellertid den omständigheten icke utgöra hinder för beviljande av lån åt föreningen. I 1 § 3 mom. stadgas, att lån må, där Kungl. Maj:t med hänsyn till omständigheterna finner så påkallat, undantagsvis kunna beviljas jämväl ekonomisk förening med begränsad personlig ansvarighet eller ekonomisk förening, vars stadgar eljest icke överensstämma med de härom i paragrafen givna föreskrifterna.

I kungörelsens 2 § 1 mom. första stycket stadgas, att förening, som enligt föreskrift i stadgarna äger uppköpa spannmål allenast av medlemmar i föreningen och för inköpt spannmål skall erlægga betalning sålunda, att vid leveranstillfället betalas allenast viss andel av det marknadspris, som gällt vid tiden för köpets avslutande, medan slutlikvid sker vid utgången av löpande konsumtionsår och göres beroende av det genomsnittspris, som ernåtts vid föreningens samtliga försälj-

ningar av vete och råg under konsumtionsåret, må för uppförande, inrättande, inköp eller ombyggnad av lagerhus eller av magasin för torkning av spannmål kunna erhålla lån till belopp, motsvarande högst 85 procent av den beräknade kostnaden för de med lånet avsedda åtgärderna, kostnad för tomt ej inräknad, under förutsättning dock att minst 15 procent av förstnämnda kostnad visas vara genom tillskott av föreningens medlemmar till föreningen kontant inbetalade.

I nyssnämnda moments andra stycke föreskrives, att förening, som äger uppköpa spannmål jämväl av andra än föreningens medlemmar eller erlægga betalning för inköpt spannmål efter annan grund än förut angivits, må för nyss nämnda ändamål kunna erhålla lån intill högst 60 procent av den beräknade kostnaden för de med lånet avsedda åtgärderna, kostnad för tomt ej inräknad. I fall, som här avses, må, där lån beviljas, föreskrift meddelas, att återstoden av kostnaden skall helt eller delvis av föreningens medlemmar eller annorledes till föreningen kontant inbetalas.

I meranämnda moments tredje stycke stadgas, att utan hinder av nyss berörda bestämmelser må, om särskilda skäl finnas därtill föranleda, förening, som äger uppköpa spannmål jämväl av andra än föreningens medlemmar, kunna erhålla lån upp till 85 procent av kostnaderna för de med lånet avsedda åtgärderna, kostnad för tomt ej inräknad, därest förutsättningarna för lån till angivna procent eljest äro för handen.

3 § stadgar, att ränta å lån för uppförande, inrättande, inköp eller ombyggnad av lagerhus eller av magasin för torkning av spannmål utgår först från och med fjärde året efter det kalenderår, under vilket lånet till någon del första gången lyftats, samt beräknas efter 4 ½ procent om året. Lånet amorteras från och med sjunde året efter det kalenderår, under vilket lånet till någon del första gången lyftats. Amorteringen jämte ränta å oguldet lånebelopp utgöras genom en annuitet av tillhoppa 7 procent å lånets ursprungliga belopp.

Beträffande utlåningen från spannmålslagerhusfonden må här meddelas följande uppgifter.

Spannmålslagerhusfondens ställning.

	Kronor
Kapitalökning för budgetåret 1930/1931	850,000
Utlånade medel under budgetåret 1930/1931	—
Behållning den 30 juni 1931	850,000
Kapitalökning för budgetåret 1931/1932	—
Disponibla medel under budgetåret 1931/1932	850,000
Utlånade medel under budgetåret 1931/1932	505,250
Behållning den 30 juni 1932	344,750
Kapitalökning för budgetåret 1932/1933	500,000
Disponibla medel under budgetåret 1932/1933	844,750

		Kronor
Hittills utlånade medel under 1932/1933	276,975	
Inneliggande ansökningar om lån	208,500	485,475
Återstående medel å fonden		359,275

Lån ur spannmålslagerhusfonderna.

Budgetår		Kungl. Maj:ts beslut	Lånebelopp kronor
1928/1929	Lantmännens lagerhus i Enköping, förening u. p. a. (ur äldre fonden)	$\frac{20}{6}$ 1929	57,000
1931/1932	Kristianstadsortens lagerhusförening u. p. a.	$\frac{19}{8}$ 1931	149,600
	Skaraborgs läns lantmäns centralförening u. p. a.	$\frac{18}{3}$ 1931	126,000
	Knisslingeortens lagerhusförening u. p. a.	$\frac{18}{9}$ 1931	89,165
	Allhelgona m. fl. socknars andelstorkeriförening u. p. a.	$\frac{18}{9}$ 1931	¹ 16,000
	Skenningeortens spannmålstorkförening u. p. a.	$\frac{18}{9}$ 1931	¹ 11,500
	Västerlösaortens andelstorkeriförening u. p. a.	$\frac{2}{10}$ 1931	¹ 16,900
	Blekinge spannmålsodlare u. p. a.	$\frac{16}{10}$ 1931	¹ 14,965
	Hörbyortens spannmålstorkförening u. p. a.	$\frac{16}{10}$ 1931	¹ 18,275
	Mantorpsortens andelstorkeriförening u. p. a.	$\frac{23}{10}$ 1931	¹ 16,900
	Vadstenaortens spannmålstorkeriförening u. p. a.	$\frac{22}{1}$ 1932	¹ 25,845
	Kullabygdens spannmålstorkförening u. p. a.	$\frac{31}{3}$ 1932	¹ 20,100
	Summa 1931/1932		505,250
1932/1933	Borrbyortens spannmålstorkförening u. p. a.	$\frac{5}{8}$ 1932	¹ 9,775
	Mälardalens lagerhusförening	$\frac{23}{9}$ 1932	146,700
	» »	$\frac{5}{11}$ 1932	¹ 4,500
	Södra Hallands lagerhusförening	$\frac{16}{12}$ 1932	116,000
	Summa 1932/1933		276,975

Inneliggande, ännu ej avgjorda låneansökningar.

Skaraborgs läns lantmäns centralförening	52,500
Skånska lantmännens centralförening	156,000
Summa	208,500

Spannmålsnämnden har beträffande frågan vilka åtgärder, som borde vidtagas för åstadkommande av ökade lagringsutrymmen för spannmål, anført, att den funne det vara önskvärt, att jordbrukarnas sammanlutningar i första hand anskaffade behövlige lagerlokaler. Härför talade, bland annat, den omständigheten, att av föreningar ägda lager-

¹ Lån för spannmålstork e. d.

hus kunde utnyttjas i betydligt större utsträckning än de av staten ägda. Föreningarna och framför allt centralföreningarna dreve en rätt omfattande handel med foder- och gödningsämnen m. m. Även härför erfordrades lagerlokaler, och lämpligt byggda lagerhus kunde för sådant ändamål utnyttjas i rätt stor utsträckning. Betydelsen härav borde enligt nämndens mening icke underskattas, ty härigenom bereddes föreningarna ökade möjligheter att driva sin lagerhusrörelse på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt. Nämnden har vidare anfört:

Under de två sista åren hade genom lantmannaorganisationernas försorg vissa åtgärder vidtagits för beredande av ökade lagringsutrymmen. Detta hade emellertid skett i betydligt mindre omfattning än man år 1930 förväntade. Nya lagerhus hade under angivna tid uppförts i Åhus och Vanås av lagerhusföreningar därstädes med en lagringskapacitet av respektive 2,800 och 1,200 ton. Av vederbörande centralföreningar vore lagerhus byggda med en kapacitet av i Skövde 1,500 ton, i Mariestad 2,500 ton och i Halmstad 2,000 ton, varjämte centralföreningen i Malmöhus län hade ett lagerhus om 2,500 ton kapacitet under uppförande i Ystad. Slutligen hade Mälardalens lagerhusförening i Södertälje inköpt ett lagerhus med en kapacitet av omkring 4,000 ton, iordningställt det samma och utrustat det med maskiner för spannmålsens rationella skötsel.

De uteblivna åtgärderna från jordbrukets sida torde — bortsett från en oförneklig tröghet, när det gällde organisation och samarbete — i det väsentliga bero på den svåra ekonomiska kris, med vilken jordbruket under en följd av år haft att kämpa. Det vore emellertid icke enbart svårigheterna att för närvarande uppbringa nödigt grundkapital för erhållande av lån från spannmålslagerhusfonden, som avhållit jordbrukarna från byggande av lagerhus. Som en hämmande faktor hade även verkat ovissheten, huruvida de statliga stödåtgärderna för spannmålsodlingen skulle komma att bestå någon längre tid. Ett upphörande av dessa åtgärder, innan jordbrukarna själva skaffat sig ett någorlunda tillräckligt grepp om spannmålsmarknaden, skulle nämligen kunna medföra betydande risker för nybildade lagerhusföreningar m. fl.

Vad beträffar spannmålslagerhusfonden har nämnden funnit det uppenbart, att de för lån från fonden gällande villkoren icke vore de lämpligaste, när det gällde att stimulera till uppförande av nya lagerhus. I första hand borde enligt nämndens mening en sådan ändring av lånevillkoren ske, att jordbrukarnas centralföreningar och andra jordbrukareföreningar — som nu endast kunde erhålla lån till 60 procent av anläggningskostnaden — efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall företagen prövning av vederbörande förenings ekonomiska ställning m. m. kunde medgivas lån till 85 procent av nämnda kostnad.

Även med en sådan uppmjukning av lånevillkoren skulle man emellertid enligt nämndens mening icke kunna påräkna uppförande av nya lagerhus i större omfattning. Nämnden ville därför ifrågasätta, huruvida icke staten därjämte skulle kunna tänkas i annan form animera till uppförande av nya lagerhus. Härvid hade nämnden tänkt sig den möjlig-

heten, att förening, som vore berättigad till lån från spannmålslagerhusfonden, skulle kunna — för det fall, att föreningen före viss dag, förslagsvis den 1 september 1933, låtit uppföra lagerhus, som vid angivna tidpunkt vore rustad att i full utsträckning mottaga spannmål — av statsmedel erhålla 15 procent av anläggningskostnaderna att avräkna å föreningens skuld till statsverket. Det kunde ifrågasättas, huruvida icke som villkor för dylikt statsbidrag borde föreskrivas, att vederbörande förening uttog exempelvis 10 öre för varje säck omhändertagen spannmål och avsatte de på detta sätt influtna medlen till en särskild amorteringsfond. Förening, som erhöle statsbidrag, borde dessutom förbindas att under tiden för de statliga stödåtgärderna ställa viss del av sitt lagerutrymme till förfogande för lagring av brödspannmål.

Då det byggnadsarbete, varom här vore fråga, givetvis komme att bereda ökade arbetstillfällen, syntes det kunna ifrågasättas, om ej för reglerande av nämnda 15 procent kunde anlitas arbetslöshetsanslag eller till beredskapsarbeten anvisade medel.

Lantbruksstyrelsen har instämt i spannmålsnämndens uttalande om önskvärdheten av att i första hand jordbrukarnas egna sammanslutningar anskaffa behöfliga lagerutrymmen samt vidare anfört:

Det egentliga hindret för erhållande av lån från spannmålslagerhusfonden upp till 85 procent av anläggningskostnaden vore, efter de av 1932 års riksdag medgivna ändringarna av lånevillkoren, förbudet för låntagare, som beviljats det högre lånebeloppet, att göra uppköp av spannmål i fast räkning. Syftet med detta villkor hade varit att förhindra en spekulation från den lagrande föreningens sida, som givetvis — förutom den fara den innebure för hela rörelsens framgång — måste göra den enda säkerhet, staten hade för det utlämnade lånebeloppet, eller in-teckningen i lagerhusanläggningen, i hög grad illusorisk. Ifrågavarande villkor hade enligt lantbruksstyrelsens förmenande varit en bärande punkt i hela lagerhusorganisationen och borde icke utan särskilt tvingande skäl frångås.

Centralföreningarna, som spannmålsnämnden särskilt nämnde, intoge emellertid i förevarande hänseende en viss särställning. Hela organisationen av dessa föreningar, vilka framför allt vore anordnade såsom lantmännens gemensamma inköps- och försäljningsföreningar, gjorde det svårare att allmänt genomföra en sådan uppköpsform, som stadgats i fråga om lagerhusföreningarna. Denna skulle med nödvändighet påkalla vissa ändringar i föreningarnas stadgar, vilka åtminstone i vissa fall svårligen låte sig genomföra. Ehuru lantbruksstyrelsen vore till fullo underkunnig om den fara, som spekulation i spannmål under tidigare skeden inneburit för vissa centralföreningar, och om de förluster, som därav följt, funne styrelsen dock knappast, att krav på en förändring i formen för dessas spannmålshandel kunde i allmänhet upprätthållas.

Lantbruksstyrelsen har på anförda skäl funnit, att villkoret om förbud för förening, som erhållit lån från spannmålslagerhusfonden, att uppköpa spannmål i fast räkning borde efter Kungl. Maj:ts prövning kunna få

eftersättas i fråga om lån till lantmännens centralföreningar och dessa sålunda utan detta villkor böra kunna tillerkännas lån upp till 85 procent av anläggningskostnaden, eventuellt mot ställande av lämplig säkerhet för den del av lånet, som överstege 60 procent.

Lantbruksstyrelsen har i detta sammanhang framhållit, att man, därest nu föreslagna åtgärder till främjande av lantmannorganisationernas verksamhet för anordnande av ökade lagringsutrymmen vunne statsmakternas gillande, torde böra räkna med betydligt ökade krav på spannmålslagerhusfonden. Lantbruksstyrelsen ansåge sig därför böra föreslå, att fonden måtte tillföras en kapitalförstärkning av 1,000,000 kronor.

Beträffande det av spannmålsnämnden ifrågasatta särskilda statsbidraget till viss nybyggnad av lagerhus har lantbruksstyrelsen föreslagit, att sådana bestämmelser måtte utfärdas, att premiering av nybyggnad endast komme till stånd, där denna planlagts och utförts med hänsyn härtill. Sådan premie syntes icke böra ifrågakomma, då ansökan om lån inkommit före den 1 januari 1933 eller byggnad före denna tidpunkt redan påbörjats.

Statskontoret har — under erinran om att den verksamhet, som bedrevs av de utav spannmålsnämnden avsedda föreningarna, ansetts vara förenad med avsevärt större ekonomiska risker än den verksamhet, som utövades av lagerhusföreningarna — framhållit, att det av spannmålsnämnden framlagda förslaget, att jämväl förstnämnda föreningar skulle kunna erhålla lån upp till 85 procent av anläggningskostnaden, måste ingiva allvarliga betänkligheter. Statskontoret har, ur de synpunkter ämbetsverket hade att företräda, avstyrkt bifall till vad spannmålsnämnden i förevarande avseende föreslagit. Lämpligheten av det utav spannmålsnämnden föreslagna särskilda statsbidraget har statskontoret även satt i fråga. Det syntes statskontoret kunna befaras, att, därest sistberörda förslag genomfördes, en viss icke önskvärd konkurrens skulle uppstå mellan centralföreningarna och lagerhusföreningarna, vilken icke kunde vara till gagn för lagerhusverksamhetens sunda utveckling. Statskontoret kunde för övrigt icke värja sig från den uppfattningen, att redan nu gällande villkor för erhållande av lån från spannmålslagerhusfonden vore så gynnsamma ur låntagarens synpunkt, att de borde stimulera till fondens utnyttjande för uppförande av lagerhus utan det särskilda statsbidrag, som av nämnden ifrågasattes.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava uttalat, att de till svenska lantmännens riksförbund anslutna centralföreningarna ur vissa synpunkter måste anses särskilt lämpade för den med lagerhusen förbundna verksamheten. Enligt fullmäktiges mening syntes centralföreningarna kunna tillerkännas samma lånerätt som andra föreningar, såvida de efter prövning i varje särskilt fall ansåges av Kungl. Maj:t vara därtill lämpade. Vidkommande det av spannmålsnämnden ifrågasatta statsbidraget till viss nybyggnad av lagerhus hava fullmäktige allenast uttalat, att för utbetalande av sådant bidrag icke borde tagas i anspråk lånemedel.

Departements-
chefen.

I syfte att främja av lantbrukare bildade föreningsars verksamhet för anskaffande av spannmålslagerhus biträder jag spannmålsnämndens av lantbruksstyrelsen och riksgäldsfullmäktige tillstyrkta förslag, att möjlighet att erhålla lån från spannmålslagerhusfonden intill 85 procent av anläggningskostnaden öppnas jämväl för förening, som erlägger full betalning för inköpt spannmål redan vid leveranstillfället. Dylik förening har för närvarande — till skillnad från sådan förening, som enligt sina stadgar vid leveranstillfället skall erlägga endast viss del av marknadspriset å inköpt spannmål, medan återstoden betalas vid utgången av konsumtionsåret och göres beroende av det genomsnittspris, som ernåtts vid föreningens samtliga försäljningar av vete och råg under konsumtionsåret — icke rätt att erhålla större lån än motsvarande 60 procent av anläggningskostnaden. Visserligen är den verksamhet, som idkas efter förstnämnda princip, förenad med större ekonomisk risk än en efter sistberörda riktlinjer bedriven. Emellertid synas mera allvarliga betänkligheter icke resa sig mot sådan ändring av lånebestämmelserna, att även föreningar, som vid leveranstillfället lämna full betalning, må kunna, då skäl därtill äro och efter i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t företagen prövning, erhålla lån intill 85 procent av anläggningskostnaden. Några allmänna villkor för dylik höjning av lånebeloppet synas mig ej med nödvändighet behöva uppställas, utan lärer Kungl. Maj:t vid varje ärendes prövning komma att tillse, att bestämmelsen tillämpas på det i vart fall lämpligaste sättet. Därvid torde som regel böra fordras ett uppfyllande av den för erhållande av lån intill 85 procent av anläggningskostnaden nu gällande allmänna förutsättningen, att minst 15 procent av samma kostnad visas vara genom tillskott av föreningens medlemmar till föreningen kontant inbetalade. Emellertid bör det vara Kungl. Maj:t obetaget att, där särskilda skäl därtill föranleda, medgiva undantag från sist berörda föreskrift. För den nyss tillstyrkta ändringen i de allmänna villkoren och bestämmelserna för lån från spannmålslagerhusfonden fordras riksdagens samtycke. Sedan riksdagen yttrat sig i ärendet, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga härav föranledd ändring i 2 § 1 mom. av förenämnda kungörelse nr 342/1930.

Förslaget om utlämnande av statsbidrag utan återbetalningsskyldighet till förening, som före viss dag med tillhjälp av här avsett lån nyuppför lagerhus, finner jag mig likaledes kunna i huvudsak biträda. Genom förslagets förverkligande torde en effektiv hjälp lämnas jordbrukarföreningar för lagerbyggnaders uppförande, tillräcklig att jämte lånet stimulera till nyanläggningar i ganska betydande omfattning. Bidraget bör ej få överstiga 15 procent av den beräknade anläggningskostnaden. I lån och bidrag torde sammanlagt ej böra beviljas mer än som motsvarar 85 procent av sagda kostnad. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma den tid, inom vilken lagerhuset i vart fall skall vara färdigt, ävensom att pröva, huruvida några särskilda villkor böra före-

nas med rätten att uppbära bidraget. De medel, som erfordras för bidrags utlämnande, anser jag, efter att härom hava samrått med chefen för socialdepartementet, böra utgå ur det belopp av sammanlagt 1,000,000 kronor, som vid anvisandet å tilläggsstat för budgetåret 1932/1933 av anslag till bekämpande av arbetslösheten, ställts till Kungl. Maj:ts förfogande för att efter prövning av Kungl. Maj:t användas till främjande av företagsverksamhet, varigenom i största möjliga utsträckning ökade arbetstillfällena må kunna beredas, eller av det motsvarande belopp, som för budgetåret 1933/1934 må komma att ställas till Kungl. Maj:ts omedelbara förfogande.

Vad slutligen angår frågan om kapitalökning för spannmålslagerhusfonden är att märka, att fonden för närvarande torde förfoga över en för ny utlåning disponibel behållning av allenast i runt tal 570,000 kronor. Därvid har ej hänsyn tagits till inneliggande ansökningar om ungefär 200,000 kronor. Genom de av mig nu tillstyrkta förslagen om höjning av lånebeloppet till 85 procent samt utlämnande i vissa fall av bidrag utan återbetalningsskyldighet torde efterfrågan å lån komma att avsevärt ökas. Det synes mig därför och i ändamål att genom medverkan av lantmännens föreningar få nya lagerhus till stånd vara påkallat att tillföra fonden kapitalförstärkning. Det för nästa budgetår sålunda ifrågakommande kapitalökningsanslaget torde böra bestämmas till 1,000,000 kronor, och av detta belopp synas 150,000 kronor böra täckas av andra statsinkomster än lånemedel. I årets statsverksproposition har något anslag för ändamålet icke beräknats. Efter samråd med chefen för finansdepartementet föreslår jag, att täckning för den del av anslaget, som skall bestridas av andra statsinkomster än lånemedel, beredes sålunda, att ett mot ifrågavarande anslagsdel svarande kapitalbelopp tages i anspråk av norrländska nyodlingsfonden, såsom icke vidare erforderligt för utlåningen från denna fond, och tillföres den i riksstatsförslaget för budgetåret 1933/1934 uppförda titeln för i anspråk tagna kapitaltillgångar av statens produktiva fonder. De närmare förslag, som härutinnan bliva erforderliga, torde sedermera komma att anmälas av chefen för finansdepartementet.

3. Frågan om uppförande genom statens försorg av nya spannmåls-lagerhus.

Spannmålsnämnden har anfört, att — även om jordbrukarnas föreningar i enlighet med vad nämnden föreslagit bereddades möjlighet att på goda villkor uppföra nya lagerhus — all sannolikhet talade för, att nya lagerlokaler ändock icke komme att i önskvärd utsträckning anordnas. Lagringsfrågan vore emellertid så allvarlig, att en snar lösning av densamma syntes nödvändig. För sin del ville nämnden förorda, att staten inträdde och sökte tillgodose det nödvändigaste behovet. Under hänvis-

Bihang till riksdagens protokoll 1933. 1 saml. Nr 177.

ning till vad nämnden tidigare anfört om sådant behov ville nämnden därvid i första hand ifrågasätta, att nya lagerlokaler anskaffades å följande orter, nämligen Malmö, Hälsingborg, Lidköping, Kalmar, Norrköping och Motala eller Vadstena.

Samtliga angivna orter vore hamnplatser och erbjöde sålunda stora möjligheter till billiga transporter såväl till som från lagerhusen. Belägenheten av lagerhusen bleve dessutom sådan, att desamma i en framtid med fördel skulle kunna uthyras för lagring av importerad spannmål, fodervaror såsom majs och havre samt andra produkter, varigenom möjligheterna för räntabilitet ökades.

Lagerhusen syntes böra byggas för en kapacitet av omkring 5,000 ton för varje lagerhus samt utrustas med moderna anordningar för spannmåls in- och utlossning ävensom med tork- och rensningsanordningar i erforderlig utsträckning. Enligt vad till nämnden uppgivits skulle kostnaderna för dylika lagringsutrymmen, försedda med fullständig maskinell utrustning, icke komma att överstiga 50 kronor för ton lagringsutrymme. Medel för lagerhusens uppförande syntes i viss utsträckning kunna anvisas från anslag för arbetslöshetens bekämpande.

Nämnden har hemställt om skyndsam utredning av nu berörda fråga och framställning till riksdagen om anvisande av medel för uppförande av dylika lagerhus.

Lantbruksstyrelsen har framhållit, att erfarenheten under den tid, staten bedrivit egen lagerhusverksamhet, icke talade för ett utökande av denna annat än i yttersta nödfall, samt vidare anfört:

Lagerhusens utnyttjande hade icke ur lantbrukshållningens synpunkt varit tillfredsställande, förrän på allra senaste tiden, eller sedan statens åtgärder till spannmålsodlingens främjande framvingat detta, och lika litet hade lagerhusens drift ur statsekonomisk synpunkt lämnat tillfredsställande resultat, huru försiktigt denna drift än torde hava handhäfts. Det vore visserligen lantbruksstyrelsen bekant, att lagerhusen för närvarande fullt utnyttjades och förväntades lämna ett ur ekonomisk synpunkt mera tillfredsställande resultat, men man torde icke böra ställa några större förväntningar på att så skulle fortfarande bliva förhållandet, därest de statliga åtgärderna till spannmålsodlingens främjande skulle inställas eller inskränkas.

Statskontoret har anfört, att under nu föreliggande statsfinansiella läge starka betänkligheter måste uppstå mot vidtagande av åtgärder i den av spannmålsnämnden angivna riktningen. Den hemställan om utredning, som nämnden gjort, hade statskontoret emellertid ansett sig icke hava anledning att motsätta sig.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava anfört, att erfarenheterna i fråga om de under världskriget uppförda statliga lagerhusen vore allt annat än uppmuntrande till nya sådana anläggningar i statens regi. Med hänsyn därtill att nya statliga lagerhus måhända ej skulle kunna göras räntabla borde i varje fall kostnaderna för deras uppförande bestridas av andra statsinkomster än lånemedel, såvida ej de särskilda lånemedel, som kunde komma att anvisas för beredskapsarbeten eller dylikt, ansåges böra till större eller mindre del tagas i anspråk för ifrågavarande ändamål.

Statens lagerhus- och fryshusstyrelse har till belysande av den roll, som statens spannmålslagerhus under den gångna tiden spelat, samt av det ekonomiska utfallet av statens lagerhusrörelse upprättat följande tabell.

Sammanställning av verksamheten vid statens spannmålslagerhus.

Under räkenskapsåret	Medelbeläggning per månad ton	Högsta beläggning per månad ton	Driftsin- komster kronor	Driftsut- gifter kronor	Överskott (+) eller under- skott (-) kronor
1921	2,673	7,053	58,60 ²⁹	142,837 ²⁸	— 84,227 ⁹⁹
1922	2,843	6,319	52,352 ⁵⁵	101,071 ²⁵	— 48,718 ⁷⁰
¹ / ₁ — ⁸⁰ / ₈ 1923	1,030	1,308	9,303 ⁵⁰	27,520 ⁸⁹	— 18,217 ⁸⁹
1923/1924.....	2,125	7,324	80,496 ¹⁴	86,940 ⁴²	— 6,444 ²⁸
1924/1925.....	3,188	4,950	76,448 ⁶⁸	82,289 ⁹⁹	— 5,841 ⁸¹
1925/1926.....	4,725	6,355	101,139 ⁴⁵	78,231 ⁹⁴	+ 22,907 ⁵¹
1926/1927.....	3,305	4,497	71,863 ⁷¹	76,366 ¹⁵	— 4,502 ⁴⁴
1927/1928.....	3,419	5,429	58,386 ⁰⁵	57,900 ⁸⁵	+ 485 ²⁰
1928/1929.....	2,293	3,783	68,765 ³²	59,437 ⁸⁰	+ 9,328 ⁰²
1929/1930	3,273	4,798	68,439 ²²	73,526 ⁸⁷	— 4,587 ¹⁵
1930/1931.....	4,204	5,939	67,320	70,306 ⁶⁷	— 2,986 ⁶⁷
1931/1932.....	4,287	5,720	96,079 ⁰⁶	82,389 ⁷⁵	+ 13,689 ³⁰
¹ / ₇ — ³¹ / ₁₂ 1932	—	16,238	83,020 ⁵¹	47,031 ⁰⁹	+ 35,989 ⁴²

I tabellen redovisas de ännu i statens ägo varande lagerhusen med undantag av lagerhusen i Vara och Eskilstuna. Medtagna äro sålunda lagerhusen i Tomelilla, Klagstorp, Eslöv, Åstorp, Linköping och Hallsberg. Den praktiska lagringskapaciteten hos de redovisade lagerhusen uppskattas till sammanlagt 18.000 ton. — I driftkostnaderna äro inräknade underhållskostnader för hus och utrustning men icke allmänna omkostnader, inspektion m. m. samt ej heller kostnader för nyanskaffning av maskiner eller torkinrättningar.

Lagerhusstyrelsen har i anslutning till tabellen anfört huvudsakligen följande.

Inlagringen i statens spannmålslagerhus hade icke spelat någon mera betydande roll förrän efter den reglering av spannmålsmarknaden, som beslöts vid 1930 års riksdag. Sedan denna reglering trätt i kraft, hade lagerhusen tagits i användning i betydligt ökad omfattning, och under nu löpande konsumtionsår vore de i stort sett utnyttjade så långt, som deras bärighet medgäve. Denna inlagring hade enligt styrelsens förmenande också haft sin stora betydelse för regleringens genomförande, icke minst därigenom att lagerhusen såväl genom sin form av »risselhus» som genom sin utrustning i övrigt varit i stånd att taga hand om jämväl i avseende å fuktighet eller halt av grodda korn icke fullt tillfredsställande brödsädsparter och förbättra dessas kvalitet, så att de kunde godkännas såsom s. k. kvarngill vara. Jämväl under tiden före spannmålsregleringens genomförande torde i ej ringa utsträckning inlagringen

i lagerhusen hava hängt samman med mindre goda bärgningsförhållanden samt närmast hava föranletts av de torkningsanordningar, som förefunnnes vid lagerhusen.

Ur statens synpunkt måste lagerhusen anses hava varit ekonomiskt betungande, intill dess de tagits i ökat anspråk på grund av spannmålsregleringen. Inkomsterna från lagerhusen hade i regel icke räckt till att täcka de egentliga driftkostnaderna, däri inberäknat det på grund av husens konstruktion tämligen dyrbara underhållet. Styrelsens allmänna omkostnader hade helt eller delvis måst täckas av statsmedel, och något överskott till förräntning eller amortering av det nedlagda kapitalet hade icke något år uppstått. För innevarande budgetår syntes dock lagerhusen komma att lämna ett så stort driftöverskott, att detta icke blott täckte styrelsens samtliga kostnader utan jämväl komme att härutöver lämna ett avsevärt överskott, helt svarande mot skälig förräntning och amortering å ett till nuvärde eller gällande taxeringsvärde — ungefär 150,000 kronor per lagerhus — nedskrivet värde.

Lagerhusstyrelsen har vidare anført, att så länge staten vidtog åtgärder av sådan art, att ett fördröjt utbudande av brödsädsspannmål kunde med någon grad av säkerhet förväntas medföra en mot lagringskostnader och skälig vinst svarande förhöjning i spannmålspriserna, lagerhusen säkerligen komme att allmänt tagas i anspråk. Skulle däremot förr rådan- de fullt fria förhållanden uppstå på spannmålsmarknaden, läge det antagandet nära till hans, att denna i stor utsträckning återvände till gamla banor med spannmålshandlarna såsom förmedlare och därvid jämväl i stor omfattning såsom upplagrare av spannmålen. Lagerhusen komme då visserligen att i den omfattning, som bristande utrymme förefunnnes hos spannmålshandeln, utnyttjas av denna, men lagerhusens betydelse såsom hjälp för lantmännen minskades avsevärt och inskränkte sig oftast till hjälp, där torkning vore av nöden. — Vad styrelsen nu anført hänförde sig i första hand till statens nuvarande lagerhus men torde enligt styrelsens förmenande göra sig gällande jämväl för eventuellt av staten uppförda nya lagerhus, dock icke lika starkt, om dessa skulle kunna förläggas ur handels- och transportsynpunkt mera gynnsamt. — Lagerhusstyrelsen anslöte sig helt till spannmålsnämndens uppfattning, att det vore lämpligast, att jordbrukarnas organisationer i första rummet toge hand om uppförande av nya lagerlokaler. Såsom skäl för denna uppfattning ville styrelsen, utöver vad nämnden anført, framhålla det förhållandet, att lantmännens föreningar genom leveranstväng kunde binda sina medlemmar att anlita föreningens lagerhus samt att medlemmarna enligt gällande bestämmelser skulle vara bundna vid föreningen minst fem år. Efter denna tids förlopp torde, där föreningens ekonomi handhäfts på ett förståndigt sätt, den delaktighet i föreningens tillgångar, som tillkomme medlemmarna, att åtminstone i stor utsträckning utgöra ett tillräckligt band på dessa för att säkerställa föreningens vidare verksamhet. — Av det anförda framginge, att styrelsen hyste betänkligheter ifråga om ett framtida tillfredsställande utnyttjande av eventuellt uppförda nya statens lagerhus och

beträffande möjligheten av en drift av dessa på ur statens ekonomiska synpunkter tillfredsställande sätt. Styrelsen ansåge sig emellertid icke kunna av den föreliggande utredningen med sådan säkerhet bedöma förhållandena, att styrelsen kunde bestämt uttala sig emot byggandet av nya lagerhus för statlig drift, så mycket mera som styrelsen saknade möjlighet att bedöma, om och huru länge statliga åtgärder av beskaffenhet att säkerställa lagerhusens utnyttjande kunde bli bestående.

Härefter har statens lagerhus- och fryshusstyrelse, på min anmodan, verkställt och med skrivelse den 22 februari 1933 inkommit med närmare utredning rörande anläggandet genom statens försorg av ytterligare spannmålslagerhus. *Lagerhusstyrelsen* har i sagda skrivelse anfört följande:

Därest de av statens spannmålsnämnd föreslagna spannmålslagerhusen skulle komma att utföras genom statens försorg, hade styrelsen icke något att erinra emot att dessa förlades till de av nämnden föreslagna platserna. Dock ville styrelsen meddela, att, enligt vad som kommit till styrelsens kännedom, det ifrågasatts, att i Lidköping skulle uppföras ett spannmålslagerhus av därvarande centralförening, och, om denna anläggning komme till utförande, torde något statens spannmålslagerhus därstädes icke vara erforderligt. De platser, som av nämnden i övrigt föreslagits vore: Hälsingborg, Malmö, Kalmar, Motala eller Vadstena samt Norrköping. Styrelsen hade gjort sig underrättad om att å samtliga de av nämnden föreslagna platserna funnes tomter, som vore lämpliga som byggnadstomter för spannmålslagerhus, belägna intill kaj och järnvägsspår. Några exakta uppgifter rörande tomtprisen å de olika orterna hade styrelsen icke kunnat frambringa, men då flertalet av de ifrågavarande kommunerna visat stort intresse för lagerhusens förläggande dit, torde tomterna i flertalet fall kunna av staten förvärfvas till för staten förmånliga pris. Spannmålsnämnden hade föreslagit, att det spannmålslagerhus, som anses erforderligt för västra Östergötland skulle förläggas antingen till Motala eller Vadstena. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 januari 1933 hade Motala stadsfullmäktige i anslutning till spannmålsnämndens framställning och med understrykande av att behovet av ökade lagringslokaler för spannmål inom Östergötlands län vore obestridligt, framhållit, att Motala vore lämpligaste platsen för förläggande av ett spannmålslagerhus. Därstädes funnes tillgänglig en Göta Kanalbolaget tillhörig tomt som kunde upplåtas till staten för längre tid framåt mot ringa eller möjligen intet vederlag. Huruvida Motala eller Vadstena kunde anses som lämpligaste förläggningssort för ett statens spannmålslagerhus, kunde styrelsen för närvarande icke avgöra, då detta tarvade en närmare undersökning av förhållandena på platsen. Det torde också kunna ifrågasättas, huruvida man med hänsyn till Vadstena slott lämpligen borde vid hamnen därstädes uppföra ett spannmålslagerhus som måste bli av betydande höjd. Styrelsen hemställde för den skull att få inkomma med ett närmare förslag rörande platsen för förläggningen, sedan det eventuellt blivit bestämt, att ett statens spannmålslagerhus skulle uppföras i västra Östergötland.

Vid beräklandet av kostnaderna för själva lagerhusanläggningarna hade styrelsen utgått ifrån att siloslagerhus skulle komma att uppföras. Styrelsen hade nämligen ansett sig bestämt böra förorda denna lagerhustyp framför den typ, som representeras av statens förutvarande lagerhus, s. k. rissellhus. Dessa senare hade visserligen visat sig vara synnerligen lämpliga för sitt ändamål i så mätto, att den i desamma upplagda spannmålen

erhållit den bästa tänkbara skötsel, men *dels* torde man med de möjligheter, som numera stode till buds, kunna bereda spannmålen en fullt tillfredsställande skötsel även i siloshus, *dels* torde byggnadskostnaderna för ett risselhus med en effektiv lagringskapacitet av 5,000 ton bliva alltför höga och *dels* slutligen torde driften av ett risselhus ställa sig avsevärt dyrare än driften av ett siloshus av den typ, styrelsen ansåge sig böra föreslå. Vid risselhusen erfordrades nämligen mera personal, och åtginge mera elektrisk energi för spannmålets skötsel.

För att styrelsen skulle erhålla några utgångspunkter för sina beräkningar rörande anläggningskostnaderna hade aktiebolaget svenska fläktfabriken ställt till styrelsens förfogande alternativa förslag till lagerhus med silos. Sälunda föreläge fyra alternativ till silosmagasin, vilka skulle kunna ifrågakomma. De olika alternativen hade av konstruktören benämnts A 1, A 2, C 1 och C 1 a och vore följande.

Alternativ A 1. Lagerhus, bestående av 10 runda silos av betong, med ett nyttigt lagringsutrymme av 6500 kbm., utrustat med vacuumtorka av Svenska Maskinverkens tillverkning, och med en beräknad anläggningskostnad av omkring 405,000 kronor. Anläggningskostnaden bleve i detta fall omkring 62 kronor per kbm. nyttigt lagringsutrymme.

Alternativ A 2. Lagerhus, bestående av 10 runda silos av betong, med ett nyttigt lagringsutrymme av 6,750 kbm., utrustat med torksilos enligt Svenska fläktfabrikens system och med en beräknad anläggningskostnad av omkring 397,300 kronor. Anläggningskostnaden bleve i detta fall omkring 59 kronor per kbm. nyttigt lagringsutrymme.

Alternativ C 1. Lagerhus bestående av 22 silos av betong, utförda enligt Svenska fläktfabrikens system, försedd med torksilos och vacuumtorka med ett nyttigt lagringsutrymme av 6800 kbm. och med en beräknad anläggningskostnad av omkring 565 500 kronor. Anläggningskostnaden bleve här omkring 83 kronor 25 öre per kbm. nyttigt lagringsutrymme.

Alternativ C 1 a. Lagerhus, bestående av 22 silos, utförda enligt Svenska fläktfabrikens system, av trä på betongunderbyggnad, försedd med torksilos och vacuumtorka, med ett nyttigt lagringsutrymme av 6,800 kbm. och med en beräknad anläggningskostnad av omkring 422,500 kronor. Anläggningskostnaden bleve i detta fall omkring 61 kronor 75 öre per kbm. nyttigt lagringsutrymme.

I samtliga dessa fall hade förutsatts, att lagerhusen skulle utrustas med elektriska personhissar, elevatorer, aspiratorer, automatiska vågar, skakbordssorterare för fränkskiljande av grodda korn samt triörer för fränkskiljande av skadade sådana, ogräs och dylikt. I fråga om alternativen C 1 och C 1 a hade jämväl inräknats kostnaden för uppförande av ett pannhus till torkinrättningarna utanför själva lagerhusbyggnaden. Därjämte hade ifrågasatts, att åtminstone de lagerhus, som komme att ligga vid importhamnar, skulle utrustas med pneumatiska transportanordningar för intagning av spannmål direkt från fartyg. Givetvis skulle dylika anordningar vara av värde för lagerhusen, då de skulle tjäna till att avsevärt förkorta lossningstiden för lossande fartyg och därigenom minska transportkostnaden för spannmålen, men då kostnaderna hade beräknats uppgå till omkring 25 000 kronor för varje lagerhus, hade styrelsen icke för närvarande ansett sig böra medräkna dessa i anläggningskostnaden.

Vid valet mellan de olika alternativen hade styrelsen efter noggrant övervägande ansett sig böra förordna alternativet C 1 a, lagerhus av träsilos på betongunderbyggnad. Denna typ av lagerhus erbjöde nämligen stora fördelar i jämförelse med de övriga.

Ett lagerhus med flera silos vore givetvis att föredraga framför ett lagerhus med ett färre antal, då det vid statens spannmålslagerhus vore önskvärt, att man kunde mottaga ett flertal olika spannmålsslag och kvaliteter. Av denna orsak vore alternativen C 1 och C 1 a att föredraga framför de övriga. Härtill komme, att kostnaden för luftning av spannmålen i lagerhus av C-typen endast torde komma att uppgå till omkring 8 procent av kostnaderna för luftning av spannmålen i lagerhus av A-typen. I förra fallet luftades spannmålen inne i silon, medan den i senare fallet måste köras från en silo genom en aspirator ned i en annan silo. Vidare finge framhållas, att vid lagerhus, utförda enligt alternativen C 1 och C 1 a, luftning kunde ske av fyra silos på en gång, varjämte man samtidigt härmed kunde inlasta spannmål med den särskilda inlastningselevatoren.

Rörande driftkostnaderna i sin helhet torde kunna sägas, att dessa vid hus av C-typen ställde sig avsevärt billigare än vid hus av A-typen och vid risselhus. En jämförande beräkning, som styrelsen låtit verkställa, hade givit följande resultat.

Erfarenheten hade givit vid handen, att vid ett risselhus med en lagringskapacitet av 5,000 ton erfordrades vid halv beläggning en föreståndare och minst 2 lagerkarlar. Kostnaderna för dessa uppginge till 735 kronor per månad. Kostnaden för elektrisk energi torde få beräknas till 200 kronor per månad. Driftkostnaden för ett dylikt hus med halv beläggning uppginge sålunda till 935 kronor i månaden eller 37 öre per ton.

Med full beläggning bleve kostnaden för personal 1 060 kronor per månad och för elektrisk energi 330 kronor per månad eller tillhoppa 1,390 kronor per månad eller 27 öre per ton.

Vid ett siloshus av typ A 1 eller A 2 med halv beläggning torde för spannmålsens skötsel endast erfordras en föreståndare och en lagerkarl. Kostnaden för dessa torde få beräknas till 520 kronor i månaden. Med en luftning av spannmålen 4 gånger i månaden torde kostnaden för elektrisk energi få beräknas till 800 kronor i månaden, varför driftkostnaderna för ett dylikt hus torde uppgå till omkring 1,320 kronor i månaden eller 58 öre per ton.

Vid ett siloshus av typen A 1 eller A 2 fullt belagt erfordrades för spannmålsens skötsel en föreståndare och en lagerkarl. Kostnaden för dessa beräknades per månad till 520 kronor och för elektrisk energi till 1,600 kronor. Hela driftkostnaden uppginge sålunda till 2,120 kronor per månad eller 22 öre per ton.

Vid lagerhus av typerna C 1 och C 1 a erfordrades för spannmålsens skötsel vid såväl halv som hel beläggning en föreståndare och en lagerkarl. Kostnaden för dessa finge, som nyss sagts, beräknas till 520 kronor i månaden. Vid halv beläggning beräknades energiåtgången endast draga en kostnad av 62 kronor 50 öre i månaden, vadan totala driftkostnaden i detta fall bleve 582 kronor 50 öre i månaden eller 23 öre per ton. Med full beläggning bleve kostnaden för elektrisk energi 125 kronor, vadan totala driftkostnaden uppginge till 645 kronor i månaden eller 13 öre per ton.

Av denna jämförelse framginge, att driftkostnaderna vid hus av C-typen ställde sig så mycket billigare, att dessa avgjort måste vara att förorda, om anläggningens kostnaden icke bleve alltför hög.

Jämförde man därefter alternativen C 1 och C 1 a, gjorde sig den synpunkten osökt gällande, att silosväggarna av betongtegel enligt alternativ C 1 måste antagas hava större livslängd och tarva mindre underhåll än silosväggarna av trä enligt alternativ C 1 a. Emellertid ansåge styrelsen detta senare alternativ vara att föredraga *dels* på grund av att byggnads-

kostnaderna beräknades bliva omkring 143,000 kronor billigare än i förra fallet, och *dels* emedan träväggarna i silos på grund av träets isoleringsförmåga vore att föredraga framför betongväggar. För spannmålsens förvaring vore det nämligen av yttersta vikt, att risken för upphettning vid stark solbestrålning och för kondensering av fuktigheten vid låg utetemperatur i möjligaste mån bortelimineras genom användande av material med god isoleringsförmåga.

Då det vore utrett, att ur hållbarhetssynpunkt inga betänkligheter mötte mot användande av trä i silosväggarna med denna konstruktion, och då med omsorgsfullt utförande och normalt underhåll en dylik silos med träväggar kunde beräknas hava en livslängd av minst 50 år, ansåge styrelsen träet som byggnadsmaterial i silosväggarna vara att föredraga, då det gällde lagerhus med ett flertal mindre silos. Däremot hyste styrelsen betänkligheter mot användande av trä i silosväggarna i alternativen A 1 och A 2, där silos vore beräknade för en kapacitet av 500 ton, i vilket fall hållbarheten av träväggar kunde ifrågasättas.

Då det vore avsett, att byggnaderna utvändigt skulle beklädas med eternit, bleve brandrisken ytterst ringa, och möjligheter torde förefinnas att nedbringa brandförsäkringspremierna för i lagerhusen förvarad spannmål med 25 till 50 procent av de avgifter, som för närvarande utginge.

Enligt det alternativ, som enligt styrelsens mening borde ifrågakomma, skulle anläggningskostnaderna för varje spannmålslagerhus uppgå till 422,500 kronor, vartill komme kostnaden för inköp av tomt. För varje lagerhus torde erfordras tomt med en areal av 2,300 kvm., och då tomtkostnaden i genomsnitt icke torde överstiga 10 kronor per kvm., torde man icke behöva räkna med högre tomtpris än 23,000 kronor för varje lagerhus, varför totalkostnaden per lagerhus torde få beräknas till 445,500 kronor eller i runt tal till 450,000 kronor.

Givetvis måste denna siffra få anses approximativ. Sålunda vore det ju icke möjligt att närmare beräkna kostnaderna för grundläggning förrän platserna för byggnaderna blivit bestämda. Styrelsen hade emellertid räknat med genomsnittspris, och då de anbud, som läge till grund för beräkningarna rörande byggnadskostnaderna, avgivits, utan att konkurrens mellan olika anbudsgivare förelegat, vore det att förutsätta, att byggnadskostnaderna skola kunna nedbringas under de angivna beloppen.

Vidare må nämnas, att *Kalmar läns södra hushållningssällskap* den 18 februari 1933 ingivit en skrift, vari framhållits önskemålet om uppförande av ett spannmålslagerhus i Kalmar.

Departements-
chefen.

Under hänvisning till mitt anförande vid behandlingen av frågan om behovet av ökade lagringsutrymmen samt med hänsyn till de förslag, jag framställt rörande spannmålslagerhusfonden, finner jag mig lika med flertalet av dem, som i ärendet yttrat sig, förhindrad tillstyrka, att staten nu går i författning om uppförande för egen räkning av nya spannmålslagerhus. Jämväl må erinras, att Kungl. Maj:t för att tillmötesgå framställning från en jordbrukarsammanslutning till årets riksdag avlätit förslag om försäljning av ett av statens nuvarande lagerhus. Då det torde ligga i sakens natur, att nu gällande statliga reglering av priserna å brödspannmål i framtiden kommer att upphöra, synes det mig vara bättre att hänvisa lantmännen att själva driva lagerhusrörelse, än att staten utvidgar sin

egen lagerhusverksamhet, enär i förra fallet lagerhusen lättare kunna finna användning för lagring jämväl av annat än brödspannmål.

4. Spannmålskreditfonden.

Gällande allmänna villkor och bestämmelser för lån från spannmålskreditfonden äro meddelade i kungörelse den 12 september 1930 (nr 343) med däri genom kungörelse den 14 juli 1932 (nr 365) gjorda ändringar samt innebära, bland annat, följande.

Enligt 1 § i kungörelsen må för underlättande av inköp av vete eller råg, som för förvaring i avvaktan å lämpligt försäljningstillfälle uppläggas i lagerhus eller annan lagerlokal, lån från spannmålskreditfonden kunna beviljas ekonomisk förening utan personlig ansvarighet, i vars stadgar finnas intagna i allt väsentligt samma bestämmelser, som föreskrivits beträffande ekonomiska föreningar utan personlig ansvarighet, vilka önska erhålla lån från spannmålslagerhusfonden. Där Kungl. Maj:t för särskilt fall så medgiver, må lån från spannmålskreditfonden kunna beviljas jämväl ekonomisk förening med begränsad personlig ansvarighet eller ekonomisk förening, vars stadgar eljest icke överensstämma med de härom givna föreskrifterna.

Lån från spannmålskreditfonden beviljas av riksbanken och meddelas i form av kassakreditiv på viss tid, högst ett år (2 §).

I 3 § första stycket stadgas, att, om lån beviljats förening, vilken enligt föreskrift i stadgarna äger uppköpa spannmål allenast av medlemmar i föreningen och för inköpt spannmål skall erlægga betalning sålunda, att vid leveranstillfället betalas allenast viss andel av det marknadspris, som gällt vid tiden för köpets avslutande, medan slutlikvid sker vid utgången av löpande konsumtionsår och göres beroende av det genomsnittspris, som ernåtts vid föreningens samtliga försäljningar av vete och råg under konsumtionsåret, ej må av lånet vid någon tidpunkt utestå högre belopp än som motsvarar $\frac{8}{10}$ av det för samma tid bestämda värdet av i lagerhus eller annan lagerlokal, vilken innehaves eller står under betryggande kontroll av låntagaren, upplagd spannmål, varöver låntagaren äger förfoga.

Enligt 3 § andra stycket skall till säkerhet för lån till förening, som äger uppköpa spannmål jämväl av andra än föreningens medlemmar eller erlægga betalning för inköpt spannmål efter annan grund än nyss angivits, låntagaren upplåta panträtt i spannmål till så högt värde, att beloppet av föreningens hos riksbanken utestående lån icke vid någon tidpunkt överstiger $\frac{8}{10}$ av värdet av den spannmål, som pantförskrivits såsom säkerhet för lånet.

I tredje stycket av samma paragraf stadgas, att vid bestämmande av det värde å spannmål, som i första och andra styckena avses, skall, där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, lända till efterrättelse av riksbanken

senast fastställda pris å de slag av spannmål, som låneverksamheten omfattar. Fastställande av nu nämnda pris bör ske för viss period i enlighet med vid periodens början gällande marknadsnotering.

Å utestående lån beräknas ränta efter 5 procent om året. Särskild kreditivavgift utgår ej (4 §).

Spannmålsnämnden har anfört i huvudsak följande.

Det förefölle antagligt, att anspråken på spannmålskreditfonden under innevarande konsumtionsår komme att bliva högst betydliga. Nämnden ifrågasatte därför, om icke fonden borde tillföras ytterligare kapital. Det syntes nämnden, att man härutinnan knappast borde räkna med ett lägre belopp än 1,000,000 kronor. Hela fonden, som i så fall skulle komma att uppgått till 3,500,000 kronor, skulle därefter, med nuvarande belåningsnormer, ändock motsvara en belånad spannmålskvantitet av allenast ungefär 25,000 ton.

Den för närvarande gällande bestämmelsen, att — vad anginge lån till förening, som ägde uppköpa spannmål jämväl av andra än föreningens medlemmar eller erlægga full betalning för inköpt spannmål — låntagaren skulle upplåta panträtt i spannmålen, hade i vissa fall visat sig medföra svårigheter. För centralföreningarna syntes denna bestämmelse i allmänhet medföra hinder för erhållande av lån, såvida de icke skapade ett särskilt organ, som omhändertog den belånade spannmålen. Nämnden ville därför ifrågasätta, om icke staten skulle kunna på annat sätt skaffa sig betryggande säkerhet för lån till centralföreningar och liknande jordbrukarföreningar. I sådant hänseende ville nämnden föreslå tillämpningen av en anordning av innebörd, att, så länge inlösningsgarantien för spannmål till fastställda priser bestode, centralförening och annan jordbrukarförening, som kunde erhålla lån ur spannmålskreditfonden och tillhandahålla riksbanken upplysningar av natur att giva en fullständig bild av föreningens ekonomiska ställning, finge — när riksbanken med hänsyn härtill och eventuellt med hänsyn därjämte till erbjuden särskild säkerhet funne tillfredsställande trygghet för lån föreligga — efter enahanda grunder, som gällde för spannmålsförsäljningsförening, erhålla lån ur spannmålskreditlånefonden utan att för lånet upplåta panträtt i spannmålen. Till stöd för den sålunda föreslagna anordningen åberopade nämnden, att möjlighet och risk för en spekulativ spannmålshandel för närvarande knappast förefunnes, så länge inlösningsgarantien till fastställda priser vore i gällande kraft.

Beträffande lån från spannmålskreditfonden hade ursprungligen stadgats, att å utestående lån skulle beräknas ränta efter vad fullmäktige i riksbanken bestämde. Detta stadgande hade tillämpats så, att fullmäktige för dylika lån debiterat ränta efter en räntesats lika med diskontot för 3-månadersväxlar. Den nuvarande bestämmelsen, att å utestående lån skulle beräknas ränta efter 5 procent om året, hade tillkommit efter beslut av 1932 års riksdag i enlighet med den av Kungl. Maj:t i ämnet avlåtna propositionen. Vid propositionens avlåtna hade diskontoräntan varit 6 procent. Sedan ränteförhållandena numera blivit helt förändrade, syntes det nämnden, som vore den för ifrågavarande lån för närvarande fastställda räntesatsen alltför hög. Under nuvarande förhållanden, då riksbankens diskonto endast uppginge till 3 1/2 procent, kunde lån i riksbanken å i statens lagerhus lagrad spannmål erhållas till denna räntesats. De jordbrukare, vilka genom uppförande av lagerhus gjort en viss egen presta-

tion, borde icke ifråga om villkoren för spannmålens belåning vara sämre ställda än de jordbrukare, som i samband med lagring i statens lagerhus belånade sin spannmål i riksbanken. Då en maximering av räntan för lån från spannmålskreditfonden av riksdagen ansetts kunna göras, vore det enligt nämndens mening skäligt, att bestämmelsen om räntan ändrades sålunda, att ränta å utestående lån skulle beräknas efter gällande räntesats för 3-månadersväxlar, dock efter högst 5 procent.

Lantbruksstyrelsen, som i nu ifrågavarande del endast yttrat sig i räntefrågan, har anfört, att — om också, enligt styrelsens förmenande, den säkerhet, som staten hade i fråga om lån, beviljade på i statens lagerhus inlagrad spannmål, där panten kunde sägas vara i statens egen hand, vore av sådan art, att den ur rent ekonomiska synpunkter skulle kunna berättiga till en särställning — styrelsen dock med hänsyn till spannmålskreditfondens syfte funne spannmålsnämndens förslag vara beaktansvärt. Enligt lantbruksstyrelsens förmenande borde emellertid, därest statsmakterna biträdde nämndens förslag, samma räntebegränsning till högst 5 procent tillämpas jämväl ifråga om lån mot säkerhet av spannmål lagrad i statens lagerhus.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava förklarat sig icke vilja motsätta sig förslaget om borttagande i den omfattning, spannmålsnämnden föreslagit av kravet på pantsäkerhet. Förslaget om den ändrade räntebestämmelsen har tillstyrkts av fullmäktige. Då emellertid en ränteberäkning enligt den av spannmålsnämnden föreslagna grunden skulle kunna medföra ränteförlust för staten genom att riksgäldskontorets ränta för de medel, som upplånades för spannmålskreditfonden, bleve högre än den ränta, som utginge å från fonden utlämnade lån, och då vidare viss risk för staten måste anses vara för handen vid utlåning från fonden, borde enligt fullmäktiges mening minst $\frac{1}{3}$ av anslagen till fonden utgå av andra statsinkomster än lånemedel. Under denna förutsättning vore från fullmäktiges sida ej något att erinra mot en ytterligare avsättning till fonden av 1,000,000 kronor i enlighet med vad spannmålsnämnden ifrågasatt.

Fullmäktige i riksbanken hava anfört, att, om de nuvarande statliga åtgärderna till stöd för spannmålsodlingen bibehölles, det enligt fullmäktiges mening vore sannolikt, att anspråken på lån ur spannmålskreditfonden komme att ökas, i all synnerhet om lånevillkoren, exempelvis beträffande räntan, gjordes gynnsammare. Fullmäktige hava vidare anfört:

Under budgetåret 1931/1932 beviljades ur fonden tre kreditiv å tillhoppa 840,000 kronor. Den 31 december 1931 utestode å dylika kreditiv ett sammanlagt belopp av 220,552 kronor 94 öre. Under budgetåret 1932/1933 hade ur fonden kreditiv beviljats till fem föreningar å tillhoppa 1,530,000 kronor. Härav utestode den 31 december 1932 ett belopp av 1,179,347 kronor 85 öre. Vid utgången av år 1932 vore två kreditiv praktiskt taget till fullo utnyttjade, medan de övriga tagits i anspråk till endast respektive 74, 34 och 29 procent.

Fullmäktige ville till jämförelse nämna, att den 31 december 1932 utestode 275 lån å tillhoppa 1,850,490 kronor, som riksbanken beviljat mot sä-

kerhet av upplagsbevis å spannmål, vilken lagrats antingen i statens lagerhus eller i lagerhus inom Stockholms frihamn. Riksbanken hade också i allt mera ökad omfattning medgivit rediskonteringsrätt åt centralkassor för jordbrukskredit för s. k. spannmålsväxlar, d. v. s. växlar, som grundade sig på pantförskrivning enligt 1924 års lag om viss panträtt i spannmål. Dylika rediskonteringskrediter uppginge vid 1933 års ingång till 1,175,000 kronor och hade därefter ytterligare ökats.

Samtliga kreditiv, som hittills lämnats ur spannmålskreditfonden, hade beviljats föreningar, som enligt sina stadgar ägde uppköpa spannmål utslutande av egna medlemmar med betalning vid leveranstillfället av endast viss del av gällande marknadsvärde, och således utan panträtt i spannmålen. Ansökning om kreditiv ur fonden från förening, vars stadgar ej innehållit nämnda föreskrifter och som sålunda skulle nödgats pantförskriva spannmålen, hade ej inkommit.

Föreningar, som endast ägde rätt att uppköpa spannmål från egna medlemmar och som därvid betalade endast en del av köpeskillingen, erbjöde på grund av begränsningen av sin rörelse möjlighet till en fortlöpande kontroll, som ej i lika hög grad skulle stå till buds i fråga om föreningar med flera rörelsegrenar, vilkas verksamhet omfattade jämväl affärer med andra än medlemmar. Givetvis bleve det svårt att bedöma sistnämnda föreningars kreditvärdighet. Den av en dylik förening ägda spannmålen utgjorde en tillgång, på vilken, om föreningens rörelse vore omfattande, ett flertal fordringsägare förutom riksbanken komme att göra anspråk i händelse av föreningens obestånd. Riskmomenten vid en utlåning till sådana föreningar utan panträtt i spannmålen bleve därför avsevärt större än i fråga om föreningar, organiserade på samma sätt som de, till vilka lån hittills lämnats utan panträtt. Ehuru enligt spannmålsnämndens förslag den ifrågasatta anordningen med belåning utan panträtt endast skulle tillämpas, så länge gällande inlösningsgaranti i fråga om spannmål ägde bestånd, syntes det fullmäktige med hänsyn till vad nu anförts ej lämpligt att medgiva den föreslagna lättnaden.

Vad beträffade spannmålsnämndens förslag i räntefrågan bortsåge nämnden först och främst ifrån att riksbanken i fråga om lån mot spannmål, lagrad i statens lagerhus, tillämpade lägre belåningskurs, än som enligt Kungl. Maj:ts bestämmande hittills gällt för lån ur spannmålskreditfonden. Nämnden bortsåge emellertid även ifrån att förstnämnda lån på grund av panträtt i spannmålen bankmässigt sätt erbjöde större säkerhet för långivaren och att de därtill enligt gängse kreditgivningsprinciper på grund av sin kortfristighet borde betinga lägre ränta. I fråga om lån mot spannmål i statens lagerhus vore nämligen löptiden tre månader, ehuru efter ansökan omsättning brukade medgivas intill konsumtionsårets utgång. För lån ur spannmålskreditfonden kunde kredittiden uppgå till ett helt år. Slutligen kunde gentemot nämnden även framhållas, att, när räntan sattes lika med nämnda växelkonto, detta ju kunde medföra, att räntan bleve högre än 5 procent.

Vissa skäl, framför allt jordbrukets svårigheter, kunde emellertid anses tala för ett likställande i ränteavseende av berörda två lånefonder.

Då de medel, som tillfördes spannmålskreditfonden, av staten erhöles genom upplåning, syntes den naturliga utgångspunkten för räntans beräkning vara en räntesats lika med vad staten finge betala för sin upplåning med ett tillägg, som täckte fondens förvaltningskostnader, vilka nu inginge i riksbankens förvaltningskostnader, samt kreditrisken. Å den fonderade statsskulden utgjorde den effektiva medelräntefoten under

budgetåret 1931/1932 4.46 procent. Motsvarande räntefot å under nämnda budgetår försålda statsobligationer hade uppgått till 4.52 procent.

Fullmäktige ville förorda, att en fast ränta fortfarande finge tillämpas för lån ur spannmålskreditfonden och att denna fastställdes med hänsyn till kostnaderna för statens upplåning. Om man med beaktande av jordbrukets tryckta läge ville bortse från förvaltningskostnader och riskpremie, skulle sålunda med hänsyn till vad nyss nämnts om kostnaderna för statens upplåning räntan för innevarande budgetår lämpligen kunna hava fastställts till 4 ½ procent.

Såsom spannmålsnämnden anfört torde den i 3 § andra stycket av kungörelsen rörande spannmålskreditfonden intagna bestämmelsen, att föreningar av där avsedd typ skola — till skillnad från de i paragrafens första stycke avsedda föreningar — till säkerhet för lån ur sagda fond upplåta panträtt i spannmål, i allmänhet medföra hinder för dem att erhålla lån. Då de själva disponera de lagerlokaler, vari spannmålen är upplagd, kan någon panträtt i spannmålen icke upplåtas med mindre särskilt organ tillskapas såsom pantvärdare. Dylik anordning möter emellertid ganska stora praktiska svårigheter att genomföra. Lika med spannmålsnämnden och fullmäktige i riksgäldskontoret finner jag mig — särskilt med hänsyn till önskemålet att underlätta för centralföreningarna att driva lagerhusrörelse med spannmål — böra ifrågasätta en tillfällig eftergift beträffande berörda fordran på pantsäkerhet. Så länge inlösningsgaranti för spannmål till fastställda priser består, synes någon större risk härför ej föreligga. På sätt spannmålsnämnden föreslagit torde den låntagande föreningen i dylikt fall böra tillförbindas att på bestämda tider lämna riksbanken erforderliga uppgifter rörande föreningens ekonomiska ställning. Att märka är även, att låntagande förening enligt 8 § i berörda kungörelse såsom villkor för lånet skall förbinda sig att icke utan riksbankens medgivande till annan upplåta panträtt i spannmål, som finnes upplagd i den lagerlokal, varom är fråga. Jag tillstyrker därför, att hos riksdagen äskas bemyndigande för Kungl. Maj:t att, då skäl därtill äro och efter i varje fall av Kungl. Maj:t företagen prövning, lämna medgivande därtill, att jämväl förening, som äger uppköpa spannmål av andra än föreningens medlemmar eller erlægga full betalning för inköpt spannmål redan vid leveranstillfället, må erhålla lån från spannmålskreditfonden enligt bestämmelserna i första stycket av sagda 3 §. Dylikt medgivande torde emellertid icke böra lämnas för längre tid än intill den 1 september 1934.

*Departements-
chefen.*

Beträffande räntan å lån från spannmålskreditfonden må erinras, att fjolårets riksdag, i enlighet med av Kungl. Maj:t efter framställningar från jordbrukarhåll framlagt förslag, uttalade sig för övergång till en fast räntesats, vilken tillsvidare bestämdes till 5 procent. Lika med riksbanksfullmäktige finner jag tillräckliga skäl ej föreligga för ett frångående av denna form för räntans bestämmande. Fondens kapital utgöres av länemedel, som anvisats såsom kapitalökningsanslag å budge-

ten. Även ur låntagarnas synpunkt torde det, om saken ses på längre sikt, vara en viss trygghet med en för varje lån fast räntesats. Att denna bör kunna för skilda perioder, under hänsynstagande till statens upplåningsränta, fastställas olika, förutsattes vid frågans behandling förra året. I nära anslutning till vad riksbanksfullmäktige härom nu anfört, vill jag förorda, att räntefoten för lån, som under visst konsumtionsår beviljas från fonden, fastställas med hänsyn till statens egen upplåningsränta. Med tillämpande av denna princip torde räntan å nya lån från fonden kunna nedsättas till 4.5 procent. Jag tillstyrker alltså ändring av 4 § i gällande villkor och bestämmelser för lån från spannmålskreditfonden av innebörd, att å lån, som från fonden utlämnas för tiden efter den 31 augusti 1933, skall beräknas ränta efter en fast räntefot, som för vart konsumtionsår bestämmas av fullmäktige i riksbanken med hänsyn tagen till kostnaderna för statens upplåning.

Därest riksdagen ej har något att erinra mot de av mig i avseende å spannmålskreditfonden sålunda tillstyrkta förslagen, torde det ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda härav föranledda författningsbestämmelser.

Vad slutligen angår frågan om kapitalökning för förevarande fond, som nu uppgår till 2,500,000 kronor, framgår av riksbanksfullmäktiges utlåtande, att beviljade kreditiv utgjort sammanlagt 840,000 kronor under budgetåret 1931/1932 och 1,530,000 kronor under innevarande budgetår. Enär anledning finnes antaga, att utlåningen under nästa budgetår kommer att avsevärt ökas, synes det mig nödvändigt att tillföra fonden kapitalökning. I dylikt syfte vill jag, efter att härom hava samrått med chefen för finansdepartementet, föreslå, att för budgetåret 1933/1934 måtte anvisas ett kapitalökningsanslag av 500,000 kronor, att i sin helhet utgå av lånemedel.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) godkänna av mig tillstyrkta förslag i avseende å villkoren och bestämmelserna för lån från spannmåls-lagerhusfonden och spannmålskreditfonden;

2) såsom kapitalökning för spannmåls-lagerhusfonden anvisa för budgetåret 1933/1934 under Utgifter för kapitalökning, Statens utlåningsfonder, ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor, därav 850,000 kronor att utgå av lånemedel;

3) såsom kapitalökning för spannmålskreditfonden anvisa för budgetåret 1933/1934 under Utgifter för kapitalökning, Statens utlåningsfonder, ett reservationsanslag av 500,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Joh:s Thygesen.